

กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนารูปแบบการรำไทของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี

พเยาว์ พงษ์ศักดิ์ชาติ* สุจิรา เหลืองพิกุลทอง* และ นัยนา ภูลม *

บทคัดย่อ

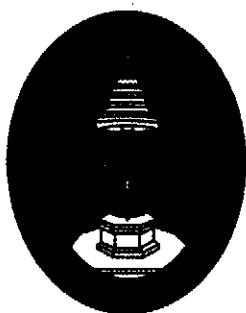
การศึกษาเรื่องกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนารูปแบบการรำไทของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรีครั้งนี้ เป็นวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของนักศึกษาพยาบาลในการรำไท และเพื่อพัฒนารูปแบบการรำไท สำหรับนักศึกษาพยาบาล ได้เรียนรู้และเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักแก่เยาวชนรุ่นหลัง วิจัยดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการ โดยให้ความรู้และฝึกทักษะนักศึกษาพยาบาลเรื่องวิธีการจดบันทึกข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ขั้นดำเนินการ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มกับปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุกลุ่มรำไท ตำบล ดันตาล อำเภอ เสาไห้ จังหวัด สระบุรี เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาการเสื่อมความนิยมของศิลปวัฒนธรรมการรำไท การวางแผนการทำงานร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุกลุ่มรำไท การเสริมสร้างศักยภาพโดยคัดเลือกนักศึกษาพยาบาล ชุมชนศิลปวัฒนธรรมที่สนใจฝึกหัดรำไทกับผู้สูงอายุในชุมชนไทยวนมารับทราบเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการรำไท ทำรำ เนื้อเพลง การใช้เครื่องดนตรีประกอบจังหวะ ตลอดจนการแต่งกาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการแก้ไข้ปัญหาการเสื่อมความนิยมของศิลปวัฒนธรรมการรำไท โดยนักศึกษาพยาบาลที่ได้รับการคัดเลือกไปฝึกรำไทกับผู้สูงอายุ กลุ่มรำไท ในชุมชนดังกล่าว และการประเมินผลกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม และพัฒนาการรำไทรูปแบบใหม่ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และกลุ่มผู้นุรักษ์การรำไท จำนวน 26 คน และนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่านักศึกษาพยาบาลได้เรียนรู้วิธีการรำไทรูปแบบดั้งเดิม จากผู้สูงอายุ กลุ่มรำไท แล้วนำมาพัฒนาเป็นการรำไทรูปแบบใหม่โดยการดัดแปลง ทำรำ เนื้อร้อง และเสื้อผ้าการแต่งกายของผู้รำให้มีลักษณะตามสมัยนิยมมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่านักศึกษาพยาบาลได้ตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมการรำไทและเกิดการเรียนรู้ว่าควรมีส่วนในการช่วยอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมการรำไทไว้โดยการถ่ายทอดและเผยแพร่ให้แก่สถาบันหรือหน่วยงานอื่นๆ ด้วย

คำสำคัญ กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม การรำไท
นักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี

*วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2553

Vol.5 No.2 July - December 2010

Participation Learning Process to develop Ram Thon Model of Nursing Students in Boromarajonani College of Nursing, Saraburi

Payao Phongsakchat* Sujira Leungpikultong* and Naiyana Pulom*

ABSTRACT

The study Participation Learning Process to develop Ram Thon Model of Nursing Students in Boromarajonani College of Nursing, Saraburi was design by using participatory action research (PAR). The purposes of this study were to 1) study the effects of the participatory learning process of nursing students using the Ram Thon model 2) develop the Ram Thon model by nursing students at the Boromarajonani College of Nursing, Saraburi. The research process was divided into two steps including Pre-research phase : providing knowledge and skills for nursing students how to manage note taking and data recording from interviewing and focus group. Research phase : Assessment and evaluation of the Ram Thon situation - all parties (researchers and nursing students) met to assess and analyze recession of the Ram Thon problem within youths in the Thai Yuan community Tumbon Tontal Sao Hai, Saraburi Province. Establishing working collaboration and commitment all parties (researchers, local wisdom, leaders of the community, and senior Ram Thon dancers) planned activities together; Competence preparation - nursing students were given the knowledge and training. Participating and solving problems regarding implementation (nursing students learned from senior Ram Thon dancers in the Thai Yuan community) and Evaluation effects of the participatory learning process were assessed. The population consisted of 30 nursing students and 26 participants including local elders, seniors, a community leader in the Thai Yuan community Tumbon Tontal Sao Hai, Saraburi Province. Data were collected by qualitative methods. Content analysis was used as the data analysis method. The research results showed that nursing students learned traditional Ram Thon model from senior Ram Thon dancers. Then nursing students also developed former Ram Thon model to fashionable model with dancing style, music lyrics, and modern dressing style. Moreover after participation in the study, nursing students recognized the value of the art and culture of Ram Thon. Furthermore, those students learned to conserve and distribute Ram Thon to other institutions.

Keywords : Participation learning Process Ram Thon
Nursing students Boromarajonani College of Nursing Saraburi.

*Boromarajonani College of Nursing, Saraburi

บทนำ

ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก คุณค่าของศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ไม่ใช่อยู่ที่เพราะเป็นการปฏิบัติต่อเนื่องกันมาเท่านั้น หากแต่อยู่ที่คุณค่าทางด้านจิตใจ หรือด้านความรู้สึก ซึ่งเป็นด้านที่เราเรียกว่าพลังศีลธรรม ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านมีคุณค่าทางศีลธรรม และจิตวิญญาณสำหรับคนไทยเป็นอย่างมากเพราะจะนำไปสู่ความเป็นเอกลักษณ์ และการรวมกลุ่มซึ่งมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาประเทศให้เจริญมั่นคงต่อไปด้วย (1,2) รำไทเป็นการเล่นพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่นิยมเล่นกันทั่วไปทุกภาคของประเทศไทย เมื่อประมาณ 70 กว่าปีที่ผ่านมามีหลักฐานแน่ชัดว่ารำไทเกิดขึ้นเมื่อใด และใครเป็นผู้ริเริ่มขึ้นมา แต่จากการค้นคว้าข้อมูลเอกสารวิชาการเกี่ยวกับการรำไท พบว่าไทเป็นเครื่องดนตรีที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา จากหลักฐานในหนังสือรำไทของสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ระบุไว้ว่าการละเล่นรำไทในจังหวัดสระบุรีเกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2484 ซึ่งอยู่ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยทหารญี่ปุ่นได้มาตั้งฐานทัพในประเทศไทย เพื่อเป็นทางผ่านสำหรับการลำเลียงเสบียงอาหาร อาวุธ และกำลังทหารไปต่อสู้กับฝ่ายพันธมิตร เมื่อญี่ปุ่นมีฐานทัพอยู่ในประเทศไทย จึงเป็นเป้าหมายให้ฝ่ายพันธมิตรโจมตีโดยส่งเครื่องบินมาทิ้งระเบิดทำลายก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตผู้คน บ้านเรือน และทรัพย์สิน ทำให้ชาวบ้านเกิดความกลัว และมีความเครียดจึงได้ชักชวนกันเล่นเพลงพื้นเมืองที่ชบเซาไปนาน คือ การรำไทเพื่อผ่อนคลายอารมณ์ที่ตึงเครียดนั้นให้สนุกสนานเพลิดเพลิน ชื่นบาน การเล่นรำไทสมัยนั้นใช้ภาษาที่เรียบง่าย เนื้อร้องเป็นเชิงเย้าแหย่ หยอกล้อเชิงเกี่ยวพาราสีกันระหว่างหนุ่มสาว ทำนองเพลงการร้อง ทำรำ และการแต่งกายมีลักษณะเรียบง่ายมุ่งความสนุกสนาน บันเทิง ผ่อนคลายความทุกข์

ในช่วงบ้านเมืองมีศึกสงครามเท่านั้น ต่อมาจอมพลแปลก พิบูลสงครามซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยในขณะนั้น เกรงว่าชาวต่างชาติที่ได้พบเห็นจะเข้าใจว่าศิลปะการฟ้อนรำของไทยมิได้มีความประณีตงดงาม จึงให้พัฒนาการรำไทขึ้นใหม่เป็นการรำอย่างมีแบบแผน ทั้งทำรำ คำร้อง ทำนองเพลง ตลอดจนการแต่งกายซึ่งเรียกว่ารำวงมาตรฐานเพื่อให้มีความประณีตงดงามมากขึ้น และแสดงถึงความเป็นชาติที่มีวัฒนธรรม

จังหวัดสระบุรีมีความหลากหลายทางด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยเฉพาะวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนกลุ่มไทยวน อาทิ เช่น ศิลปวัฒนธรรมด้านการทอผ้า ด้านอาหาร ด้านภาษา และด้านศิลปะการแสดง พื้นบ้าน เป็นต้น นับว่าเป็นมรดกของภูมิปัญญาท้องถิ่นอันทรงคุณค่าที่ควรรักษาไว้ให้คงอยู่คู่บ้านเมืองสืบไป (3-6) ปัจจุบันพบว่าความนิยมด้านการรำไทในชุมชนไทยวน จังหวัดสระบุรีได้ซบเซาลงไปอย่างมากเนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมและการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้การละเล่นรำไทเริ่มขาดหายไปจากชุมชน คงเหลือเพียงผู้อาวุโสที่ยังคงอนุรักษ์ศิลปะการละเล่นพื้นบ้านนี้ไว้เท่านั้น วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี ได้ตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอันดีงามดังกล่าว จึงทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนารูปแบบการรำไทของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี เพื่อศึกษาผลของกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของนักศึกษาพยาบาลเกี่ยวกับการรำไทของชุมชนไทยวน ตำบลต้นตาล อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี อันจะนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการรำไท สำหรับนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี โดยจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักศึกษาได้มีการถ่ายทอด และเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคล

องค์กร หน่วยงานทั่วไป ซึ่งนับว่าได้มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของไทยไว้อีกรูปแบบหนึ่ง

วิธีการ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) (7) ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการเตรียมการก่อนดำเนินการวิจัย โดยการเตรียมศักยภาพของนักศึกษาพยาบาล สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งทีมวิจัยขออาสาสมัครนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาสังคมไทย ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 12 คนเพื่อทำหน้าที่จดบันทึกข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยการชี้แจงวัตถุประสงค์ สอนและฝึกทักษะการจดบันทึกข้อมูล การถอดข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน และขั้นตอนดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนย่อยได้แก่ การประเมินสถานการณ์ เป็นการวิเคราะห์สภาพปัญหาการเสื่อมความนิยมของศิลปวัฒนธรรมการรำโทนของเยาวชนรุ่นหลังในชุมชนกลุ่มไทยวน ตำบลตันตาล อำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี โดยทีมวิจัยติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในชุมชนดังกล่าว แล้วชี้แจงวัตถุประสงค์ และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้รับทราบ เพื่อให้เกิดความร่วมมือ พร้อมทั้งเข้าพบและทำความรู้จักกลุ่มตัวอย่าง แล้วชี้แจงวัตถุประสงค์ และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้รับทราบเพื่อสอบถามความสมัครใจเป็นการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ให้แก่กลุ่มตัวอย่าง จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้สูงอายุกลุ่มรำโทน และปราชญ์ชาวบ้านของชุมชน ตำบลตันตาล จำนวน 11 คน รวมทั้งสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชน อีกจำนวน 2 กลุ่มๆ ละ ประมาณ

6-8 คน รวมเป็น 15 คน เกี่ยวกับปัญหาการเสื่อมความนิยมของศิลปวัฒนธรรมการรำโทนของชุมชนกลุ่มไทยวน ตำบลตันตาล อำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น จำนวน 26 คน ในการสัมภาษณ์ หรือสนทนากลุ่มแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่ง โดยมีนักศึกษาพยาบาลที่ได้รับการฝึกฝนเรื่องการจดบันทึกข้อมูล ช่วยจดบันทึกผลการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม พร้อมทั้งบันทึกเทปการสนทนาร่วมด้วย

ภายหลังสัมภาษณ์ ได้มีการถอดข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มแบบคำต่อคำลงในสมุดบันทึกที่เตรียมไว้ เพื่อจัดหมวดหมู่ข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ไปวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อศึกษาสภาพปัญหาการเสื่อมความนิยมของศิลปวัฒนธรรมการรำโทน ของเยาวชนรุ่นหลังในชุมชนกลุ่มไทยวน การสร้างภาคีการทำงานร่วมกับชุมชน โดยการประชุมวางแผนการทำงานระหว่างทีมผู้วิจัย จากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรีและปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุกลุ่มรำโทนในตำบลตันตาล อำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี โดยทีมวิจัยอธิบายวัตถุประสงค์ของโครงการ และนำเสนอผลการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับความนิยมในศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านด้านการรำโทน ของเยาวชนในชุมชนกลุ่มไทยวน ให้กับผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุกลุ่มรำโทนได้รับทราบ และร่วมกันประเมินปัญหาการเสื่อมความนิยมของศิลปวัฒนธรรมการรำโทน ของเยาวชนในชุมชนกลุ่มไทยวน ในประเด็นของสาเหตุ ผลกระทบ พร้อมทั้งขอความคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผนการดำเนินการแก้ไขปัญห จากกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนดังกล่าว จากนั้นจึงช่วยกันคัดเลือกผู้สูงอายุ ที่มีประสบการณ์ด้านการรำโทน และการใช้เครื่องดนตรีประกอบจังหวะการรำโทนในชุมชน เพื่อถ่ายทอดวิธีการรำโทนให้แก่ นักศึกษาพยาบาล การเสริมสร้างศักยภาพของ

กลุ่มเป้าหมายโดยใช้กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมระหว่างนักศึกษาพยาบาล และผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์การรำไท กระทำโดยคัดเลือกนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 ชมรมศิลปวัฒนธรรม เพื่อมาฝึกหัดรำไทกับผู้สูงอายุในชุมชนไทยวน เริ่มจากผู้สูงอายุและผู้นำชุมชนเล่าประวัติความเป็นมาของการรำไทในชุมชนกลุ่มไทยวน อธิบายเกี่ยวกับท่ารำ เนื้อเพลง การใช้เครื่องดนตรีประกอบจังหวะ ตลอดจนการแต่งกายให้แก่นักศึกษาพยาบาลทราบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการเสื่อมความนิยมของศิลปวัฒนธรรมการรำไท โดยนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 ชมรมศิลปวัฒนธรรมไปฝึกหัดการรำไทกับผู้สูงอายุ กลุ่มรำไทในชุมชนไทยวน โดยฝึกรำไทด้วยท่ารำต่างๆ การร้องเพลงประกอบ และตีไท่ไท่ จำนวน 6 ครั้งๆ ละ 3 ชั่วโมง ในช่วงตอนเย็นและวันหยุดราชการ จนสามารถปฏิบัติได้คล่อง การประเมินผลกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมโดยผู้สูงอายุกลุ่มรำไทที่ฝึกสอนการรำไทได้ให้ข้อมูลป้อนกลับ และให้คำแนะนำเพิ่มเติมแก่นักศึกษาพยาบาล จากนั้นทีมวิจัย และนักศึกษาพยาบาลร่วมกันพัฒนาการรำไท จากรูปแบบดั้งเดิมที่ได้เรียนรู้มาจากชุมชนไทยวน ตำบลต้นตาล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา มาเป็นการรำไทรูปแบบใหม่ ที่มีการประยุกต์ท่ารำ เนื้อเพลงและการแต่งกายให้เข้ากับสมัยนิยม

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นทีมวิจัยได้นำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ที่บันทึกในรูปของสมุดบันทึกภาคสนามและเทปเสียงโดยถูกนำมาถอดแบบคำต่อคำจากนั้นใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ร่วมกันตีความ (Interpretative) และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลนั้นๆ โดยข้อสรุปจะถูกตรวจสอบจากหลายแหล่ง ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลซึ่งได้แก่

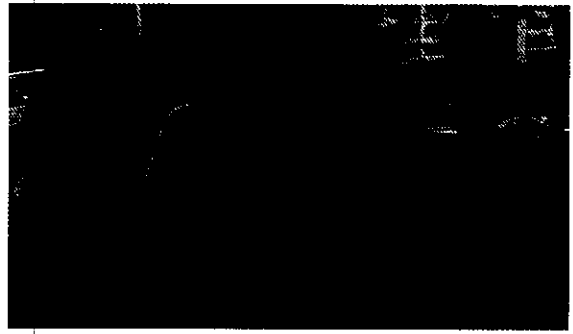
ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์การรำไท ประชาชนชาวบ้าน และผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อป้องกันการเกิดอคติหรือแนวคิดส่วนตัวของผู้วิจัยและเพื่อให้ได้มุมมองหลักของผู้ให้ข้อมูลโดยแท้จริง

ผล

การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมระหว่างนักศึกษาพยาบาลกับผู้สูงอายุกลุ่มรำไท ชุมชนไทยวน ตำบลต้นตาล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เกี่ยวกับการรำไทนั้น พบผลการประเมินสถานการณ์ปัญหาการเสื่อมความนิยมของศิลปวัฒนธรรมการรำไทของในชุมชนกลุ่มไทยวน ตำบลต้นตาล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลาว่าในปัจจุบันการรำไทในชุมชนดังกล่าวเริ่มมีความนิยมน้อยลงทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและเศรษฐกิจทำให้คนวัยหนุ่มสาว และวัยเด็กในชุมชนให้ความสนใจศิลปะการแสดงอื่นๆ ที่ได้รับความสนใจมากกว่ารำไท ทุกวันนี้มีจำนวนผู้สูงอายุประมาณ 15 คนเท่านั้นซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงที่มีประสบการณ์และยังมีความสามารถด้านรำไทอยู่ซึ่งเห็นความสำคัญที่จะคงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านนี้ไว้ จึงได้พยายามช่วยกันถ่ายทอดวิธีการรำไทให้แก่บุตรหลานในชุมชนของตนแต่ก็ได้ผลเฉพาะบางครัวเรือนเท่านั้น การถ่ายทอดการรำไทของชุมชนดังกล่าว จึงมีลักษณะเป็นแบบถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น กล่าวคือคนสูงอายุที่มีความสามารถในการรำไทจะสอนวิธีการรำให้แก่ลูกหลานของตนและคนรุ่นลูกหลานที่สนใจ รวมทั้งมีการสอนนักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาทั้งในและนอกชุมชนเป็นบางครั้ง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การรำไทในชุมชนต้นตาลยังคงมีอยู่และยังเป็นที่ยึดถือมาจนตราប់ทุกวันนี้ จากการสร้างภาคีการทำงานร่วมกับชุมชนโดยการประชุมวางแผนการทำงานระหว่างทีมวิจัย ของวิทยาลัยพยาบาล

บรมราชชนนี สระบุรี ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุกลุ่มรำไท่นในตำบล ดันตาล อำเภอเสนาให้ จังหวัด สระบุรี พบว่า ผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุในชุมชนยอมรับและตระหนักถึงปัญหาการเสื่อมความนิยมของศิลปวัฒนธรรมการรำไท่นของเยาวชนในชุมชน กลุ่มไทยวน จึงวางแผนร่วมกันว่าควรถ่ายทอดการรำไท่นนี้ให้แก่ศึกษาพยาบาล จากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรีด้วย เพื่อจะได้ช่วยกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านนี้ให้คงอยู่ในจังหวัดสระบุรีสืบต่อไป จากนั้นได้ร่วมกันคัดเลือกผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ด้านการรำไท่นและการใช้เครื่องดนตรีประกอบจังหวะการรำไท่นในชุมชนเพื่อถ่ายทอดวิธีการรำไท่นให้แก่นักศึกษาพยาบาล

ในการเสริมสร้างศักยภาพของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 ชมรมศิลปวัฒนธรรม ที่ไปฝึกหัดรำไท่นกับผู้สูงอายุในชุมชนไทยวนนั้น ผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ด้านรำไท่นและผู้นำชุมชนได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการรำไท่นโดยเล่าประวัติความเป็นมาของการรำไท่นในชุมชนกลุ่มไทยวน อธิบายเกี่ยวกับทำรำ เนื้อเพลง การใช้เครื่องดนตรีประกอบจังหวะ ตลอดจนการแต่งกายให้แก่ศึกษาพยาบาล ที่มาฝึกการรำไท่นได้รับทราบจนเกิดความเข้าใจตรงกันก่อนการลงมือฝึกหัดรำไท่น สำหรับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการเสื่อมความนิยมของศิลปวัฒนธรรมการรำไท่น ทีมวิจัยได้ส่งนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 ชมรมศิลปวัฒนธรรม จำนวน 18 คน ไปฝึกหัดรำไท่นและตีโทนประกอบจังหวะกับผู้สูงอายุกลุ่มรำไท่นในชุมชนไทยวน ตำบลดันตาล อำเภอเสนาให้

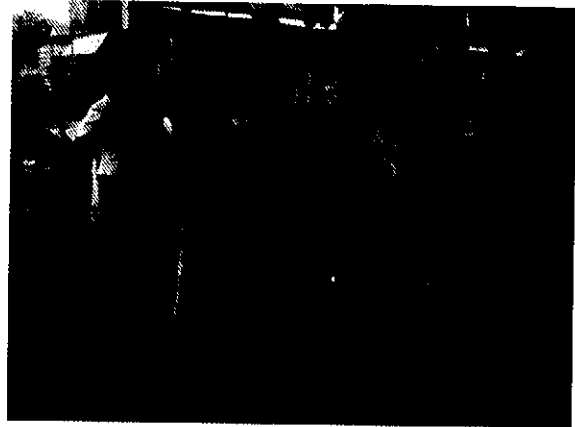

ภาพที่ 1 การตีโทนประกอบจังหวะการรำไท่น

จังหวัด สระบุรี จำนวน 6 ครั้งๆ ละ 3 ชั่วโมง ในช่วงตอนเย็นและวันหยุดราชการ จนสามารถปฏิบัติ ได้คล่องและถูกต้อง ดังภาพที่ 1 และภาพที่ 2 ในส่วนของการประเมินผลร่วมกันระหว่างทีมผู้วิจัย นักศึกษาพยาบาลและผู้สูงอายุกลุ่มรำไท่นในชุมชน พบว่านักศึกษาพยาบาลที่ไปฝึกหัดรำไท่นและฝึกใช้เครื่องดนตรีประกอบจังหวะนั้นมีความมั่นใจ และสามารถปฏิบัติได้คล่องขึ้น จากนั้นจึงร่วมกันพัฒนาการรำไท่นจากรูปแบบดั้งเดิมที่ได้เรียนรู้มาจากชุมชนไทยวน ตำบลดันตาล อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี มาเป็นการรำไท่นรูปแบบใหม่ สำหรับนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี ซึ่งได้ประยุกต์ทำรำโดยการเพิ่มทำนองมาตรฐานเข้ามาสำหรับเนื้อเพลงนั้น ได้นำเพลงร่ำวงในสมัยปัจจุบันมาร้องด้วย ส่วนการแต่งกายได้ประยุกต์การแต่งกายให้เหมาะสม สวยงามเข้ากับสมัยนิยมมากขึ้น โดยเพศชาย สวมใส่กางเกงขายาว และเสื้อแขนยาวซึ่งทำมาจากผ้าทอพื้นเมือง เพศหญิง สวมใส่เสื้อแขนกระบอก นุ่งผ้าถุง ห่มสไบ ซึ่งทำมาจากผ้าทอพื้นเมืองเช่นกัน ดังภาพที่ 3 และภาพที่ 4

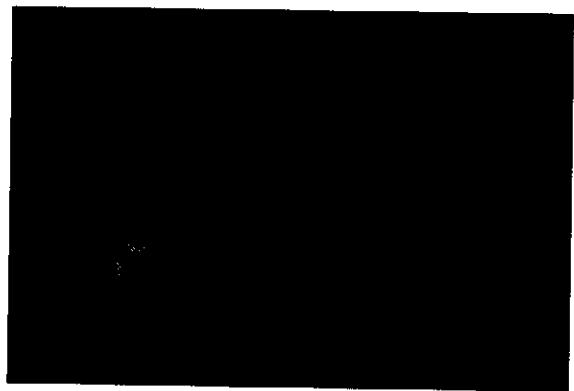
ภาพที่ 2 นักศึกษาพยาบาลไปฝึกหัดรำไท่นกับกลุ่มผู้สูงอายุ ชุมชนไทยวน ตำบลต้นตาล อำเภอสายบุรี จังหวัดสระบุรี

ภาพที่ 3 การรำไท่นรูปแบบเก่า (ดั้งเดิม) ของผู้สูงอายุ ชุมชนไทยวน ตำบลต้นตาล อำเภอสายบุรี จังหวัดสระบุรี

วิจารณ์

จากผลของกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ระหว่างนักศึกษาพยาบาลและผู้สูงอายุกลุ่มรำไท่นในชุมชน ไทยวน ตำบลต้นตาล อำเภอสายบุรี จังหวัดสระบุรี นั้นจะเห็นว่านักศึกษาพยาบาลได้เรียนรู้วิธีการรำไท่นรูปแบบดั้งเดิมจากผู้สูงอายุ กลุ่มรำไท่น ชุมชนไทยวน ตำบลต้นตาล อำเภอสายบุรี จังหวัดสระบุรี โดยที่มีลักษณะท่าทางในการรำเป็นแบบการรำตอนเชิงเกี่ยวพาราสักัน ระหว่างหนุ่มสาว ใช้ไท่นเป็นเครื่องดนตรีสำหรับตีประกอบจังหวะ และร้องเพลงประกอบท่าทางการรำ เนื้อเพลงส่วนใหญ่เป็นแบบเชิงเกี่ยวพาราสีระหว่างชายกับหญิง การแต่งกายนั้นแต่เดิมเพศชายมักใส่เสื้อม่อฮ่อม กางเกงขาก๊วย

ภาพที่ 4 เครื่องแต่งกายและการรำไท่นรูปแบบประยุกต์ ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี

เพศหญิง ใส่ผ้าถุง สวมเสื้อคอพวง และห่มสไบ ต่อมาได้พัฒนาขึ้นโดยเพศหญิง ใส่ผ้าถุง สวมเสื้อแขนกระบอก และห่มสไบ ส่วนเพศชายใส่เสื้อ

มือซ่อมหรือเสื่อลายดอก ทางเกงขาก๊วย จากนั้น ทีมวิจัยและนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี จึงได้นำการรำไท่เก๊กแบบดั้งเดิมมาพัฒนาเป็นการรำไท่เก๊กแบบใหม่โดยการดัดแปลงทั้งเสื้อผ้าการแต่งกายของผู้รำให้สวยงาม การดัดแปลงท่ารำไท่เก๊ก และเนื้อเพลงให้มีความหลากหลายทันสมัยมากขึ้น (2,9) ผลจากการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคือการเสื่อมความนิยมของศิลปวัฒนธรรมการรำไท่เก๊ก (7,8) จากการสัมภาษณ์นักศึกษาพยาบาลที่ไปฝึกหัดรำไท่เก๊กพบว่านักศึกษาตระหนักถึงคุณค่า ของศิลปวัฒนธรรมการรำไท่เก๊กโดยแสดงความประสงค์ที่จะมีส่วนร่วมในการช่วยอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมการรำไท่เก๊กไว้ โดยการถ่ายทอดการรำไท่เก๊กให้แก่เพื่อนๆ และรุ่นน้องในสถาบันต่อไป รวมทั้งมีความยินดีที่จะเผยแพร่การรำไท่เก๊กให้แก่สถาบัน หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่สนใจอีกด้วย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณนายวิชัย สำเหนียกพันธ์ุ นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลต้นตาล-พระยาทต นางวงเดือน ยะกุล นางสมจิตร บุตรขนิษฐ นางพัศตร์ พุธิ และ นางอุไร หมวกลาว ผู้สูงอายุ ในชุมชนไทยวนของตำบลต้นตาล อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรีที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการรวบรวมข้อมูล และฝึกสอนการรำไท่เก๊กแก่นักศึกษาพยาบาล ขอขอบคุณ ดร.ปัทมพร ชัยวรรธน์ จากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา ที่ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ดร.จรรยาณี บุญมี กริพพิน และ ดร.กุลธิดา พานิชกุล จากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี ที่ตรวจสอบการเขียนบทคัดย่อภาคภาษาอังกฤษ

เอกสารอ้างอิง

1. จักรทิพย์ นาดสุภา: วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 5. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. หน้า 4-8, 2547.
2. กาญจนา อินทรสุณานนท์ และ รุจี ศรีสมบัติ: รำวงมาตรฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 6. ไทยวัฒนาพานิช, กรุงเทพมหานคร. หน้า 1-7, 2544.
3. การสืบค้นมรดกสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น การทอผ้าบ้านต้นตาล. ปากเพรียวการช่าง, สระบุรี. หน้า 1-10, 2546.
4. อัจฉา สมทรง และ คณะ: เรื่องเล่าไทยวน. สระบุรี : องค์การบริหารส่วนตำบลต้นตาล อำเภอเสนาให้. หน้า 17-68, 2548.
5. พิเนตร น้อยพุทธา: มรดกทางวัฒนธรรมอำเภอเสนาให้. สระบุรี สภาวัฒนธรรมอำเภอเสนาให้ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อำเภอเสนาให้. หน้า 94 , 2545.
6. ศิลปะพื้นบ้าน รำไท่เก๊ก. กรมการศาสนา, กรุงเทพมหานคร. หน้า 1 , 2537.
7. เยาวลักษณ์ มหาสิทธิวัฒน์ และ ปัทมพร ชัยวรรธน์ : รายงานการวิจัยเรื่อง ผลของการนำกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของแกนนำนักเรียนหญิงในการแก้ไขปัญหาเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา, พะเยา. หน้า 7-10, 2550.
8. ศิลปะพื้นบ้าน รำไท่เก๊ก. กรมการศาสนา, กรุงเทพมหานคร. หน้า 5-54, 2537.
9. เรณู โกศินานนท์ : นาฏศิลป์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. ไทยวัฒนาพานิช, กรุงเทพมหานคร. หน้า 130-137, 2545.